

Sygn. akt II UK 131/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 2 grudnia 2010 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Zbigniew Hajn (przewodniczący)

SSN Katarzyna Gonera

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku J. S.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych

z udziałem zainteresowanych: A. A. i in. ,

o przeniesienie odpowiedzialności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 2 grudnia 2010 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy od wyroku Sądu Apelacyjnego [...]

z dnia 19 stycznia 2010 r.,

oddala skargę kasacyjną.
Uzasadnienie

Sąd Apelacyjny Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych wyrokiem z dnia 19 stycznia 2010 r. oddalił apelację wnioskodawcy J. S. od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 29 marca 2009 r., wydanego w sprawie z udziałem zainteresowanych: A. A. i in. , o przeniesienie

odpowiedzialności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne, którym Sąd oddalił odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z dnia 17 grudnia 2007 r. stwierdzającej, że odpowiada on całym swoim majątkiem za zobowiązania Przedsiębiorstwa Automatyki M. S.A. z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne za luty 2002 r. oraz maj- wrzesień 2002 r. w łącznej kwocie 910.389, 90 zł.

W sprawie tej ustalono, że wnioskodawca był członkiem zarządu P.P.A. M. S.A. (zwanej dalej Spółką) w okresie od 26 lutego 2000 r. do 8 września 2003 r., tj. do dnia ogłoszenia upadłości Spółki. 4 października 2002 r. Spółka złożyła wniosek o otwarcie postępowania układowego, które zostało otwarte w dniu 16 grudnia 2002 r. 8 kwietnia 2003 r. układ został przyjęty przez wierzycieli, a 14 kwietnia 2003 r. zatwierdził go postanowieniem Sąd Rejonowy. Z bilansu Spółki z 30 czerwca 2003 r. wynikało, że na dzień jego sporządzenia Spółka osiągnęła stratę w kwocie 720.688 zł netto. Spółka nie opłaciła składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych Z tych tytułów na dzień wydania zaskarżonej decyzji (17 grudnia 2007 r.) powstały zaległości w kwocie 910.389,90 zł.

Wobec niewywiązywania się z postanowień układu Spółka złożyła 25 lipca 2003 r. wniosek o ogłoszenie upadłości. W związku z zadłużeniem, 3 września 2003 r. organ egzekucyjny wszczął na podstawie wystawionych przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych Inspektorat Miejski tytułów wykonawczych postępowanie egzekucyjne przeciwko Spółce, w toku którego dokonano zajęcia jej rachunku bankowego. Wszczęcie tego postępowania egzekucyjnego nastąpiło przed ogłoszeniem upadłości Spółki. 5 grudnia 2003 r. Bank Przemysłowy S.A. poinformował, że w związku z ogłoszeniem upadłości Spółki zajęcie rachunku nie może być zrealizowane. W dniu 8 września 2003 r. Sąd Rejonowy ogłosił upadłość Spółki.

Pismem z dnia 16 października 2003 r. organ ubezpieczeń społecznych zgłosił do masy upadłości Spółki wierzytelność. Plan podziału funduszy masy upadłości przewidywał zaspokojenie organu rentowego w kwocie 6.342,76 zł (1,5% zgłoszony do masy upadłości wierzytelności). W postępowaniu upadłościowym organ rentowy nie został w całości zaspokojony. Postanowieniem z dnia 15 maja

2006 r. Sąd Rejonowy, w związku z dokonaniem przez syndyka całkowitej likwidacji majątku masy upadłości i wykonaniu planu podziału, stwierdził ukończenie postępowania upadłościowego. Postanowienie o wykreśleniu Spółki z Krajowego Rejestru Sądowego uprawomocniło się 7 września 2006 r.

Sąd Apelacyjny, rozpoznając apelację wnioskodawcy, podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że wnioskodawca jako członek zarządu Spółki odpowiada za jej zaległości z tytułu składek społeczne wskazane w zaskarżonej decyzji z dnia 17 grudnia 2007 r., ponieważ nie spełnił przesłanek uwalniających go od tej odpowiedzialności z art. 116 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. Ordynacja podatkowa (jednolity tekst: Dz.U. z 2005 r. Nr 8 poz. 60 ze zm., zwanej dalej Ordynacją podatkową), w brzmieniu obowiązującym przed dniem 1 stycznia 2003 r., (tj. przed wejściem w życie ustawy z dnia 12 września 2002 r. o zmianie ustawy - Ordynacja podatkowa oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 169, poz. 1387). Wnioskodawca nie wskazał bowiem, aby istniał jakikolwiek majątek Spółki, z którego można było prowadzić egzekucję. Ponadto wniosek o ogłoszenie upadłości Spółki nie został zgłoszony przez wnioskodawcę w czasie właściwym, ponieważ według ustaleń Sądu Okręgowego z analizy sprawozdań finansowych oraz akt rejestrowych Spółka już w 2001 r., jak również w 2002 r. wykazywała znaczne straty, co powinno prowadzić do złożenia wniosku o ogłoszenie jej upadłości już w tym okresie. Za rok obrotowy 2001 Spółka odnotowała stratę w wysokości 2.282.484,64 zł netto, natomiast w 2002 r. - 3.084,693,27 zł. Oznaczało to, że zła sytuacja finansowa Spółki uzasadniała złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości na kilka miesięcy przed datą złożenia wniosku o otwarcie postępowania układowego. Wnioskodawca nie wykazał w żaden sposób, że niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości nastąpiło bez jego winy. Jednocześnie organ rentowy udowodnił istnienie pozytywnych przesłanek odpowiedzialności wnioskodawcy z tytułu tych zaległości. Bezsprzecznie wnioskodawca w okresie od 26 lutego 2000 r. do 8 września 2003 r. był członkiem zarządu Spółki, a zakończenie postępowania upadłościowego po skutecznej likwidacji całości masy upadłości upadłego i braku zaspokojenia wierzyciela oznaczało, że egzekucja prowadzona na rzecz organu ubezpieczeń społecznych okazała się bezskuteczna.

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego, w szczególności: art. 116 Ordynacji podatkowej przez jego błędną wykładnię „i przyjęcie odpowiedzialności członka zarządu spółki akcyjnej za zobowiązania spółki z uwagi na nie zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości we właściwym czasie, w sytuacji gdy zgłoszenie upadłości nastąpiło w czasie wykonywania układu zatwierdzonego wcześniej postanowieniem Sądu w następstwie niemożności jego wykonania, a więc w czasie właściwym w rozumieniu tego przepisu”. Okolicznością uzasadniającą przyjęcie skargi do rozpoznania jest występowanie w sprawie istotnego zagadnienia prawnego, czy wszczęcie postępowania zapobiegającego ogłoszeniu upadłości, o którym mowa w art. 116 § 1 pkt 1 Ordynacji podatkowej, „a mianowicie złożenie przez członka zarządu spółki akcyjnej podania o otwarcie postępowania układowego, przyjęcie układu przez wierzycieli, a następnie jego zatwierdzenie przez Sąd stanowi przesłankę do uznania, że zgłoszony w następstwie niemożności wykonania układu, wniosek o ogłoszenie upadłości został złożony we właściwym czasie, co jednocześnie wyklucza, że winien być on zgłoszony jeszcze przed wszczęciem postępowania układowego”.

W postępowaniu o otwarcie postępowania układowego Sąd nie dopatrył się negatywnych przesłanek postępowania układowego, co oznaczało, że nie istniały wówczas jeszcze przesłanki do zgłoszenia wniosku o upadłość Spółki i nie mogły one istnieć przed zgłoszeniem wniosku o układ. Według skarżącego zgodnie z art. 116 Ordynacji podatkowej dla skutecznego uwolnienia się od odpowiedzialności członka zarządu z tytułu składek wystarczy też wszczęcie postępowania układowego we właściwym czasie. Zatwierdzenie przez Sąd układu z wierzycielami oznacza, że podanie o jego otwarcie zostało zgłoszone we właściwym czasie, a ponadto istnieją ku temu uzasadnione podstawy. Jeżeli zatem dłużnik składa wniosek o ogłoszenie upadłości, w sytuacji, gdy zawarty układ w dalszym ciągu jest wykonywany, to wniosek o upadłość jest zgłoszony w czasie właściwym, który uwalnia członka zarządu Spółki od ponoszenia odpowiedzialności za jej zaległości składkowe z art. 116 Ordynacji podatkowej.

W konsekwencji skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji,

względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, a także o zasądzenie od organu rentowego na jego rzecz kosztów postępowania w postępowaniu kasacyjnym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie mogła być uwzględniona. Nie zawierała ona proceduralnych zarzutów kasacyjnych, co oznaczało związanie Sądu Najwyższego (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) ustaleniem zaskarżonego wyroku, że pogarszająca się sytuacja finansowa Spółki, która w roku obrotowym 2001 odnotowała stratę w wysokości 2.282.484,64 zł netto, a w 2002 r. - 3.084.693,27 zł netto, „uzasadniała złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości na kilka miesięcy przed dniem złożenia wniosku o otwarcie postępowania układowego”. Wprawdzie taka konkluzja zdaje się pozostawać *prima facie* w sprzeczności ze wszczęciem i zatwierdzeniem postępowania układowego Spółki z jej wierzycielami, w którym - wedle twierdzeń autora skargi kasacyjnej - Sąd nie dopatrzył się „negatywnych przesłanek skutkujących bezzasadnością postępowania układowego, a tym samym nie zaistniały przesłanki konieczne do ogłoszenia upadłości i nie mogły one istnieć przed zgłoszeniem wniosku o układ”, tyle że ujawniona kolizja ma charakter pozorny, ponieważ z miarodajnych ustaleń faktycznych wynika, że Spółka po zatwierdzeniu w dniu 14 kwietnia 2003 r. układu z wierzycielami dopiero 25 lipca 2003 r. złożyła wniosek o ogłoszenie upadłości i to „wobec nie wywiązywania się z postanowień układu”. Podważa to racjonalność twierdzeń autora skargi kasacyjnej, jakby zawarcie układu, który nie był wykonywany, nie sprzeciwiało się „dobrym obyczajom i porządkowi publicznemu”, a skarżący „jako ówczesny członek zarządu dysponując takim samym rozeznanie, nie mógł przy zachowaniu wszelkich reguł staranności jakie wiążą się ze sprawowaniem tej funkcji stwierdzić, że może być inaczej”. Tymczasem ustalenie, że zatwierdzony postanowieniem właściwego sądu układ dłużnika z wierzycielami, który nie był realizowany przez dłużną Spółkę, nie wykluczało przyjęcia, że wniosek o ogłoszenie upadłości Spółki był oczywiście spóźniony. Ponadto judykatura przyjmuje, że zawarcie układu, który nie był wykonywany, bo z jego postanowień Spółka nie wywiązywała się, sprzeciwia się

dobrym obyczajom i porządkowi publicznemu (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 20 lipca 1995 r., III CZP 87/95, OSNC 1995 z. 11, poz. 162.

W poddanym osądowi zakresie Sąd Najwyższy miał ponadto na uwadze, że w stanie prawnym adekwatnym do osądzenia sprawy, należności z tytułu składek były wyłączone z postępowania układowego (art. 25 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, Dz.U. Nr 137, poz. 887, aktualnie jednolity tekst: Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm., powoływanej dalej jako ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych). Mogło to oznaczać, że zaległości składkowe nie były objęte oceną zdolności układowej dłużnika i możliwości zawarcia układu z wierzycielami. Równocześnie wyłączenie zaległości składkowych z postępowania układowego w żadnym razie nie zwalniało dłużnika (płatnika tych składek) z obowiązku spłaty zaległych i opłacania bieżących należności składkowych. Takie stanowisko w szczególności potwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 marca 2010 r., II UK 258/09 (dotychczas niepublikowany), przyjmując, że zawarcie układu nie eliminuje możliwości powstania stanu niewypłacalności spółki uzasadniającego złożenie wniosku o ogłoszenie upadłości, jeżeli spółka nie spłaca nieobjętych układem należności publicznoprawnych powstałych przed jego zawarciem i należności powstałych na bieżąco. Oznacza to, że utrzymywanie się lub powstanie nawet w trakcie postępowania układowego przesłanek do ogłoszenia upadłości nie zwalnia zarządu spółki ze zgłoszenia „we właściwym czasie” wniosku o ogłoszenie jej upadłości.

Dopiero w zmodyfikowanym od 1 lipca 2004 r. i aktualnym stanie prawnym ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych, zakład może wyrazić zgodę na objęcie układem należności z tytułu składek finansowanych przez płatnika składek (art. 25 ust. 2), ale spłata zaległości składkowych, które zostały objęte układem, może polegać wyłącznie na rozłożeniu ich na raty (art. 25 ust. 3 zdanie pierwsze). Te podstawowe regulacje systemowe wpływają na ocenę wszczęcia postępowania zapobiegającego upadłości (postępowania układowego) we właściwym czasie, jako przesłanki uwalniającej członka zarządu spółki akcyjnej (albo spółki z o.o.) od ponoszenia odpowiedzialności za zaległości składkowe spółki także dlatego, że art. 116 Ordynacji podatkowej stosuje się odpowiednio z odesłania art. 31 ustawy systemowej. Takie złożone uwarunkowania normatywne oraz miarodajne ustalenia

faktyczne zaskarżonego wyroku sprawiały, że w rozpoznawanej sprawie Sąd Najwyższy uznał, iż zawarcie układu z wierzycielami, który nie był realizowany ze względu na utrzymujący się stan niewypłacalności spółki akcyjnej, bo w dalszym ciągu nie płaciła ona długów, gdyż jej majątek nie wystarczał na ich pokrycie, nie zwalniało tej spółki z obowiązków spłaty zaległości składkowych w całości oraz bieżącego opłacania składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (art. 25 ust. 1 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych), a zarządu spółki z obowiązku zgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości spółki, pod rygorem przeniesienia na członków zarządu odpowiedzialności za zaległości składkowe na podstawie art. 116 Ordynacji podatkowej. Inaczej rzecz ujmując, zawarcie przez spółkę akcyjną (dłużnika) z jej wierzycielami układu, który nie obejmował należności z tytułu składek na ubezpieczenie społeczne, zdrowotne oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych, nie wykluczało przeniesienia odpowiedzialności na członków jej zarządu za zaległości składkowe Spółki akcyjnej na podstawie art. 116 § 1 Ordynacji podatkowej w związku z art. 31 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy wyrokował jak w sentencji w zgodzie z art. 398¹⁴ 1 k.p.c.